

УДК 378 . 046-021.68:37.011.3-051(477)

DOI: 10.15587/2519-4984.2019.155145

ІНТЕГРАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ ДЛЯ СИСТЕМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

© С. В. Толочко

У даній статті проаналізовано чинні нормативно-правові документи в галузі освіти, у яких визначено й описано компетентності педагогічного та науково-педагогічного персоналу системи післядипломної педагогічної освіти, а саме: Закон України «Про освіту», Національну рамку кваліфікацій, Орієнтовну навчальну програму підготовки тренерів для навчання педагогічних працівників, які навчатимуть учнів перших класів у 2018/2019 і 2019/2020 навчальних роках, Типову освітню програму організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти, Положення про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів. Здійснено теоретико-методичне обґрунтування визначення складових інтегральної компетентності педагогічного та науково-педагогічного персоналу для системи післядипломної педагогічної освіти: загальні (здатні переноситися із однієї предметної галузі в іншу) та професійні (застосовуються в певній предметній галузі науки і є характерними для неї) компетентності. Означено й конкретизовано здатності, здібності, уміння, компетенції як складові загальних (дослідницька, робота в команді; вирішення проблем, управлінська, креативність, комунікаційні навички, передавання інформації) та професійних (фахових, предметних) компетентностей, чітко належних до конкретної галузі наукового знання зі здатністю продемонструвати ці знання й можливістю застосувати дослідницькі методи та інструменти (предметна, нормативно-правова, організаційна, андрагогічна, конструктивна, контрольна-оцінювальна тощо).

Підсумовано, що поняття «інтегральна компетентність педагогічного та науково-педагогічного персоналу для системи післядипломної освіти» розуміється як здатність розв'язувати складні спеціалізовані комплексні завдання і професійні проблеми у сфері наук про освіту засобами психолого-педагогічної, науково-дослідної, інноваційної, науково-методичної, проектної, управлінської і культурно-просвітницької діяльності в динамічних умовах закладу післядипломної, вищої освіти, ґрунтуючись на знаннях андрагогіки, синергетики, акмеології, а також новітніх парадигмах вітчизняної й зарубіжної науки в галузі освіти, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань та/або професійної практики, здійснення інновацій та сприяє якісному виконанню ними своїх посадових обов'язків, розширенню їх компетенції тощо

Ключові слова: інтегральна компетентність, загальні та професійні компетентності, система післядипломної педагогічної освіти

1. Вступ

Компетентність педагогічного та науково-педагогічного персоналу – актуальне питання для системи вітчизняної післядипломної педагогічної освіти, особливо в контексті реформи «Нова українська школа», в основі якої – ідея підвищення престижу та кваліфікації вчителя. Беззаперечною є пряма залежність якості їхньої підготовки від рівня компетентності педагогічного та науково-педагогічного персоналу (ПП і НПП) закладів післядипломної педагогічної (ЗППО) та вищої освіти (ЗВО), на базі яких здійснюються перепідготовка й підвищення кваліфікації, а також від якості надаваних ними освітніх послуг.

2. Літературний огляд

Чинні нормативно-правові документи в галузі освіти та дослідження науковців свідчать про чималий інтерес до проблеми визначення, формування та розвитку компетентностей ПП і НПП для системи вітчизняної післядипломної педагогічної освіти.

Так, сформульовано визначення терміна «компетентність» та означено ключові компетентності, необхідні кожній сучасній людині для успішної жит-

тєдіяльності у [1], виявлено існуючі підходи та кращий світовий практичний досвід у формуванні загальних і спеціальних компетентностей у [2]. Розроблено концептуально-методологічні основи проектування методів і засобів діагностики освітніх результатів у ЗВО у [3], подано системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів у [4]. Методичні рекомендації для розроблення профілів ступеневих програм, включаючи програмні компетентності та програмні результати навчання, надано у [5], вимоги щодо наявної компетентності тренерів для навчання вчителів «Нової української школи» конкретизовано у [6]. Професійно-педагогічну компетентність викладача ЗВО проаналізовано у [7], вимоги до підвищення кваліфікації та стажування ПП і НПП закладами ППО визначено у [8, 9]. Деталізовано науково-дослідний компонент науково-методичної компетентності викладачів у системі ППО у [10], розкрито розвиток мовно-комунікативної та методологічної компетентності у [11, 12]. Компетентнісний підхід у післядипломній педагогічній освіті України та його модернізацію проаналізовано у [13, 14]. Основні завдання Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року у післяди-

пломній освіті визначає [15], вимоги до освітніх програм щодо структурування компетентностей розкрито в [16], Дублінські дескриптори для опису кваліфікаційних рівнів Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти подано в [17]. Представлено результати досліджень розвитку ключових компетентностей, проведених серед учасників проекту «Розвиток змістовного та мовного інтегрованого навчання» в університетах Литви, у [18]. Проаналізовано професійну компетентність вчителів у вік глобалізації у світі в [19]. Подано рекомендації щодо спільного набору технологічних компетенцій для педагогів, які готують вчителів-кандидатів для навчання технології у США, у [20].

Однак, всупереч такому деталізованому аналізу вимог до компетентності ПП і НПП, підвищення кваліфікації та стажування в ЗВО та ЗППО наразі залишається малодослідженою компетентністю педагогічного та науково-педагогічного персоналу для вітчизняної системи ППО.

3. Мета та задачі дослідження

Мета дослідження – визначення суті й структури інтегральної компетентності педагогічного та науково-педагогічного персоналу для вітчизняної системи ППО.

Для досягнення мети були поставлені наступні задачі:

– проаналізувати чинні нормативно-правові документи в галузі освіти, у яких визначено й описано компетентності ПП і НПП системи післядипломної педагогічної освіти;

– уточнити зміст термінів «компетентність», «інтегральна компетентність», «загальні та професійні компетентності» з метою визначення категоріального апарату та термінологічної бази даного дослідження;

– розглянути світовий досвід і вітчизняну практику формування загальних і спеціальних компетентностей ПП і НПП системи післядипломної педагогічної освіти.

4. Теоретико-методичні аспекти обґрунтування визначення складових інтегральної компетентності педагогічного та науково-педагогічного персоналу для системи післядипломної педагогічної освіти

Для означення терміна «компетентність» скористаємося тлумаченням, даним у Законі України «Про освіту», «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [1].

У межах нашого дослідження з метою розкриття поняття «компетентність педагогічного та науково-педагогічного персоналу для системи післядипломної освіти» важливою вважаємо думку, означену в [3]: «Якщо зважити на методологію проекту Тюнінг, за якою сукупність навчальних здобутків особи (у цьому випадку це зазначені «інформація, знання, розуміння, погляди, цінності, уміння, компетентності та вчинки») запропоновано узагальнено

називати компетентністю (компетентностями) [2], то навчальні результати суть набуті *інтегральна компетентність* та її складові – *диференціальні компетентності*» [3]. Дані науковці виділяють такі п'ять універсальних груп (видів) компетентностей: *інтелектуально-знаннєвих, ціннісно-орієнтаційних, творчо-інноваційних, діалого-комунікаційних і художньо-образних* [3], корелюючи їх із Дублінськими дескрипторами для опису кваліфікаційних рівнів Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти, а саме: *знання і розуміння, прийняття обґрунтованих суджень та здійснення вибору, застосування знань і розуміння, комунікативні знання та розуміння, здатність до подальшого навчання, розвитку* [17].

Національна рамка кваліфікацій подає таке тлумачення терміна «*інтегральна компетентність*» – «узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності». Опис кваліфікаційних рівнів у ній подається за чотирима критеріями: *знання, уміння, комунікація, автономність і відповідальність* [4].

5. Результати дослідження

В умовах реформування середньої освіти в Україні в рамках Концепції «Нова українська школа» інтенсифікувався процес визначення, формування й розвитку компетентності ПП і НПП системи післядипломної педагогічної освіти, які й повинні були забезпечити належну перепідготовку, підвищення кваліфікації вчителів початкових класів, іноземної мови тощо до впровадження інновацій в освіті.

Так, чинне Положення про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів змістом підвищення кваліфікації (стажування) називає «оволодіння, оновлення та поглиблення працівниками *спеціальних фахових, науково-методичних, педагогічних, соціально-гуманітарних, психологічних, правових, економічних та управлінських компетентностей*, у тому числі ... *особистісних професійних компетентностей* (організаторських, творчих, лідерських, комунікативних тощо), підвищення ефективності професійної діяльності в галузі освіти» [8].

Орієнтовна навчальна програма підготовки тренерів для навчання педагогічних працівників, які навчатимуть учнів перших класів у 2018/2019 і 2019/2020 навчальних роках, та Типова освітня програма організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти у профілі базових компетентностей тренерів і вчителів початкових класів включають такі: *андрагогічну, професійно-педагогічну, соціально-громадянську, загальнокультурну, мовно-комунікативну, психолого-фасилітаивну, підприємницьку та інформаційно-цифрову* [6].

Методичні рекомендації для розроблення профілів ступеневих програм, включаючи програмні компетентності та програмні результати навчання, і Лист МОН України «Щодо надання роз'яснень стосовно освітніх програм» подають ключові компетентності, здобуті в процесі виконання програми, у вигляді *інтегральної компетентності*, що є бінарною

та включає такі групи *диференціальних*, як-от: *загальні* (здатні переноситися із однієї предметної галузі в іншу) та *професійні* (застосовуються в певній предметній галузі науки і є характерними для неї) компетентності. До *загальних* компетентностей, на думку авторів даних нормативних документів, належать: *дослідницька, робота в команді, вирішення проблем, управлінська, креативність, комунікаційні навички, передавання інформації* [5, 16]. Окрім означених проектом Тюнінг, вітчизняні науковці додають ще й такі загально-професійні компетентності ПП і НПП: *методологічна, навчально-методична, психолого-*

педагогічна, інформаційна, презентаційна, безпеки життєдіяльності [7].

З метою детального аналізу загальних компетентностей ПП і НПП системи післядипломної освіти скористаємося можливістю створення відповідної таблиці 1. Через обмеженість даного дослідження зупинимося лише на загальних компетентностях, визначених чинними документами вітчизняного профільного міністерства та проектом Тюнінг, та на основі власних досліджень визначимо їх сутність через здатності, здібності, уміння, компетенції як їх складові.

Таблиця 1

Загальні компетентності педагогічного та науково-педагогічного персоналу системи післядипломної освіти

Види компетентностей	Суть компетентностей
1	2
дослідницька	<ul style="list-style-type: none"> – здатність спрямувати себе певним шляхом для досягнення важливих цілей, що зробить внесок у розвиток знань через наукові дослідження; – володіння дослідницькими навичками; – здатність до організації власної науково-дослідницької діяльності, постановки дослідницької мети, організації її досягнення; – здатність проведення досліджень на відповідному рівні; – розуміння особливостей розвитку науки, сутності та причин наукових революцій; – розуміння типів наукової раціональності; – здатність розглядати проблеми своєї науки в контексті сучасної наукової ситуації; – здатність здійснювати теоретичний аналіз проблеми; – здатність пропонувати та обґрунтовувати гіпотези та вміння їх емпірично перевіряти, отримуючи приріст наукового знання; – знання основ методології, техніки і організації науково-дослідної роботи, підходів до планомірної та ефективної індивідуальної і командної дослідницької діяльності; – організація позааудиторної роботи слухачів курсів (індивідуальні науково-дослідницькі завдання, участь у проблемних групах і наукових спільнотах, участь у конференціях, тренінгах, круглих столах тощо); – співпраця з іншими закладами післядипломної, вищої та загальної середньої освіти, із профільними науковими установами та організаціями; – володіння теоретико-методологічними засадами регулювання відносин інтелектуальної власності, розуміння необхідності участі в конкурсах та грантових і стипендіальних програмах; – здатність ясно та ефективно описувати етапи проектування нового навчального змісту, технологій, апробації та впровадження педагогічних проектів
робота в команді	<ul style="list-style-type: none"> – здатність до роботи в команді і прийняття на себе відповідальності за вирішення задач; – здатність спільно визначати цілі діяльності, планувати, розробляти й реалізовувати соціальні проекти і стратегії індивідуальних і колективних дій; – здатність конструктивно взаємодіяти з іншими людьми; – професійна соціалізація як науковця-дослідника; – здатність працювати автономно та у взаємодії;
вирішення проблем	<ul style="list-style-type: none"> – здатність виявляти, ставити і вирішувати проблеми; – здатність справлятися зі стресом і ефективно вирішувати практичні завдання; – здатність взаємодіяти з іншими людьми при вирішенні складних питань; – здатність приймати обґрунтовані рішення; – здатність адаптуватися та діяти в нових ситуаціях і впоратися з тиском; – здатність до організації і планування з метою уникнення проблем

Продовження табл. 1

1	2
управлінська	<ul style="list-style-type: none"> – здатність планувати проектну діяльність і управляти нею з урахуванням бюджетних і кадрових обмежень; – здатність приймати обґрунтовані рішення; – уміння мотивувати людей і досягати спільних цілей; – уміння мотивувати навчально-пізнавальну діяльність; – здатність оцінювати та підтримувати якість роботи; – здатність до активного включення суб'єктів освітнього процесу (викладач-курсант/слухач) у пошукову навчально-пізнавальну діяльність; – здатність спільно визначати цілі діяльності, планувати, розробляти й реалізовувати соціальні проекти і стратегії індивідуальних та колективних дій; – визначеність і наполегливість у постановці задач та здатність узяти на себе відповідальність; – здатність скеровувати зусилля, поєднуючи результати різних досліджень та аналізу, учасно подавати результат; – можливість взяти на себе ініціативу та зміцнювати дух підприємництва й допитливості; – здатність показати усвідомлення рівних можливостей і гендерних питань
креативність	<ul style="list-style-type: none"> – здатність проявляти творчий підхід у розробці ідей і в досягненні цілей досліджень; – здатність генерувати нові ідеї, обґрунтовувати власні оригінальні концепції; – науковий світогляд і творче мислення
комунікаційні навички	<ul style="list-style-type: none"> – здатність ефективно спілкуватися, ретельно слухаючи і обдумуючи; – здатність до усного та письмового спілкування рідною мовою; – здатність спілкуватися іноземними мовами; – здатність до конструктивної взаємодії з іншими людьми, незалежно від їх походження та особливостей культури, і поваги до різноманітності; – володіння навичками ділового спілкування рідною та іноземними мовами на високому професійному рівні, знання та розуміння наукової термінології; – здатність до фахового спілкування з непрофесіоналами у галузі; – здатність представляти іноземною мовою результати власних оригінальних досліджень у різних жанрових формах (стаття, есе, презентація, виступ на конференції, публічна науково-популярна чи наукова лекція, тощо)
передавання інформації	<ul style="list-style-type: none"> – уміння представити складну інформацію у стислій усній або письмовій формі; – здатність знаходити, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел; – здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології; – уміння вести пошук, добір та опрацювання інформації джерел і літератури з проблем інтелектуальної власності; – навички роботи в комп'ютерних мережах, збір, аналіз та управління інформацією, навички використання програмних засобів

До професійних (фахових, предметних) компетентностей ПП і НПП розробники включають чітко належні до конкретної галузі наукового знання – математики, фізики, історії, педагогіки тощо – зі здатністю продемонструвати ці знання й можливість застосувати дослідницькі методи та інструменти. Що стосується ПП і НПП, що працюють у системі післядипломної освіти, то їхні професійно-посадові ком-

петентності, за твердженнями науковців та нашими дослідженнями, – це предметна, нормативно-правова, організаційна, андрагогічна, синергетична, контрольньо-оцінювальна тощо.

Аналіз загальної суті та складових професійних компетентностей ПП і НПП системи післядипломної подамо в табл. 2 з урахуванням методичних рекомендацій МОН України.

Таблиця 2

Професійні компетентності педагогічного та науково-педагогічного персоналу системи післядипломної освіти

Види компетентностей	Суть компетентностей
1	2
предметна	<ul style="list-style-type: none"> – наявність власного досвіду навчання, самонавчання в певній предметній галузі, гнучкість у підходах до різних типів навчання; – здатність продемонструвати знання в певній предметній галузі й можливість застосування дослідницьких методів та інструментів; – здатність до критичного аналізу та оцінки сучасних наукових досягнень у сфері освіти та в певній предметній галузі, генерування нових ідей під час вирішення дослідних і практичних завдань; – здатність представляти науковому співтовариству експериментальні досягнення з певної предметної галузі у вигляді наукових статей, доповідей, мультимедійних презентацій відповідно до прийнятих стандартів і форматів професійного співтовариства; – здатність проектувати і реалізовувати індивідуальну наукову траєкторію, застосовувати принципи наукової самоорганізації, власного дослідницького стилю в певній предметній галузі
психолого-педагогічна	<ul style="list-style-type: none"> – здатність виокремлювати актуальні проблеми розвитку сучасної системи освіти, навчання і розвитку курсантів/слухачів; – здатність обирати зміст і технології навчання залежно від цілей і завдань, що вирішуються в педагогічному процесі, рівня навченості, вихованості курсантів/слухачів; – здатність описувати етапи проектування нового навчального змісту, технологій, апробації та впровадження педагогічних проектів; – здатність моделювати інноваційне освітнє середовище та конструювати зміст, форми, методи та засоби навчання у вищій школі; – знання психології людини, способів саморегуляції та управління собою й іншими; – готовність до колективних форм роботи, до прийняття колективних рішень, реалізації комплексних педагогічних програм; – уміння впливати на іншого й розуміти його, визначати індивідуальні здібності курсантів/слухачів, правильно виражати свої емоції й почуття, зацікавити й привернути увагу; – усвідомлення власних позитивних можливостей і можливостей курсантів/слухачів, що сприяє зміцненню своєї позитивної Я-концепції
нормативно-правова	<ul style="list-style-type: none"> – знання чинних нормативно-правових документів у галузі освіти; – використання законодавчих та інших нормативних документів органів державної влади для вирішення професійних завдань відповідно до мети і завдань діяльності закладів освіти; – уміння працювати із джерелами права та юридичними документами, користуватися довідковою літературою, мережею Інтернет тощо для самостійного пошуку правової інформації; – здатність аналізувати й систематизувати інформацію правового змісту, користуватися зразками юридичних документів; – уміння виробляти рішення, що враховують правову та нормативну базу; – реалізація знань норм права й положень законодавства у різних видах правовідносин, у тому числі й професійних

Продовження табл.2

1	2
андрагогічна	<ul style="list-style-type: none"> – готовність до роботи з дорослою аудиторією; – уміння визначати освітні потреби і запити вчителів, урахувати особливості мотивації, процесу навчання, групової динаміки дорослої аудиторії; – застосування технологій модерації, фасилітації, менторства; – залучення аудиторії до інтерактивної взаємодії у процесі навчання; – визначення результатів навчання; – спонукання аудиторії до рефлексії; – здатність створити оптимальні умови для навчання дорослих; – розвиток творчих здібностей дорослої людини, сприяє опануванню вміннями, навичками планування, реалізації, відбору змісту, форм, методів навчання; – здійснення не тільки традиційної інформаційно-накопичувальної, але й методологічно-орієнтованої освіти, необхідної людині для роботи з потоком інформації, що постійно розширюється
синергетична	<ul style="list-style-type: none"> – самоорганізація, саморозвиток, самоосвіта, соціальне навчання; – уміння розуміти складні соціоприродні процеси у їх синергетичному взаємозв'язку, взаємодії; – здатність поєднати ідею самоорганізації з ідеєю пізнання як нового діалогу між людиною і природою, істотно розширити сферу застосування різноманітних явищ: фізичних, хімічних, біологічних, соціальних тощо; – розуміння інформаційно-енергетичних, креативних зв'язків із соціумом, самим собою в іпостасях соціального та природного (соціоприродного) творіння; – розуміння становлення особистості як саморозвиток єдиної, цілісної й унікальної системи; – ставлення до особистості як до відкритої системи, у якій постійно відбувається обмін інформацією, яка підвладна різноманітним впливам оточуючого середовища, у якій постійно змінюють один одного стани нерівноважності й спокою, що сприяє її розвитку; – здатність до пробудження власних життєвих та інтелектуальних сил, здібностей; – ініціювання власних шляхів розвитку з розумінням законів, тенденцій розвитку оточуючого соціоприродного середовища, що виступає креативним принципом синергетичних процесів самотворення, саморегуляції, саморозвитку
контрольно-оцінювальна	<ul style="list-style-type: none"> – здатність проводити аналіз освітньої діяльності закладів і організацій за допомогою експертної оцінки та проектувати програми їх розвитку; – володіння інструментарієм оцінювання якості освіти; – здатність використовувати знання методів і теорій гуманітарних, соціальних та економічних наук під час здійснення експертних робіт; – володіння методами і спеціалізованими засобами для аналітичної роботи й наукових досліджень; – володіння методикою аналізу економіки громадського сектору, макроекономічними підходами до пояснення функцій і діяльності держави; – володіння методами та інструментальними засобами, що сприяють інтенсифікації пізнавальної діяльності; – здатність здійснювати верифікацію і структурування інформації, одержуваної з різних джерел; – уміння використовувати інформаційні технології для вирішення різних дослідницьких та адміністративних завдань; – здатність критично оцінювати інформацію та конструктивно приймати рішення на основі аналізу та синтезу; – розуміння сучасних тенденцій розвитку політичних процесів у світі, світовій економіці та глобалізації, зорієнтованість у питаннях міжнародної конкуренції; – володіння сучасними методами діагностики, аналізу й вирішення проблем у галузі розвитку системи освіти, а також методами прийняття рішень та їх реалізації на практиці; – уміння систематизувати й узагальнювати інформацію, готувати пропозиції щодо вдосконалення управління розвитком системи освіти; – здатність висувати інноваційні ідеї та нестандартні підходи до їх реалізації; – здатність до кооперації в рамках міждисциплінарних проектів і роботи в суміжних сферах

Зважаючи на вищезначене, конкретизуємо поняття «інтегральна компетентність педагогічного та науково-педагогічного персоналу для системи післядипломної освіти» як здатність розв'язувати складні спеціалізовані комплексні завдання і професійні проблеми у сфері наук про освіту засобами психолого-педагогічної, науково-дослідної, інноваційної, науково-методичної, проектної, управлінської і культурно-просвітницької діяльності в динамічних умовах закладу післядипломної, вищої освіти, ґрунтуючись на знаннях андрагогіки, синергетики, акмеології, а також новітніх парадигмах вітчизняної й зарубіжної науки в галузі освіти, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань та/або професійної практики, здійснення інновацій та сприяє якісному виконанню ними своїх посадових обов'язків, розширенню їх компетентності тощо.

І насамкінець зазначимо, що Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року серед основних завдань у післядипломній освіті називає:

– удосконалення нормативно-правового забезпечення системи післядипломної педагогічної освіти; розроблення стандартів післядипломної педагогічної освіти, зорієнтованих на модернізацію системи підготовки, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників навчальних закладів;

– реалізацію сучасних технологій професійного вдосконалення та підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних і керівних кадрів системи освіти відповідно до вимог інноваційного розвитку освіти;

– забезпечення випереджувального характеру підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних і керівних кадрів відповідно до потреб реформування системи освіти, викликів сучасного суспільного розвитку [15].

Тож залишається сподіватися, що вітчизняне освітянське суспільство та профільне міністерство (законодавці, педагоги, науковці, представники органів влади) реалізують дані завдання.

6. Висновки

1. Проаналізовано чинні нормативно-правові документи в галузі освіти, у яких визначено й описано компетентності ПП і НПП системи післядипломної педагогічної освіти.

2. Уточнено зміст термінів «компетентність», «інтегральна компетентність», «загальні та професійні компетентності» з метою визначення категоріального апарату та термінологічної бази даного дослідження.

3. Розглянуто світовий досвід і вітчизняну практику формування загальних і спеціальних компетентностей ПП і НПП системи післядипломної педагогічної освіти.

Література

1. Про освіту: Закон України № 2145-VIII. 05.09.2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Tuning Methodology. Unideusto.org. 2018. URL: <http://www.unideusto.org/tuningeu/tuning-methodology.html>.
3. Концептуально-методологічні основи проектування методів і засобів діагностики освітніх результатів у вищих навчальних закладах: монографія / ред. Луговий В. І., Ярошенко О. Г. Київ, 2014. 234 с.
4. Національна рамка кваліфікацій № 1341. 23.10.2011. Київ, 2011. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF/-paran12#n12>
5. Методичні рекомендації для розроблення профілів ступеневих програм, включаючи програмні компетентності та програмні результати навчання. Київ, 2016. 80 с.
6. Орієнтовна навчальна програма підготовки тренерів для навчання педагогічних працівників, які навчатимуть учнів перших класів у 2018/2019 і 2019/2020 навчальних роках: Наказ Міністерства освіти і науки України № 97. 05.02.2018. URL: http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Nakaz_MON_97_05022018.pdf
7. Професійно-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: навч. пос. / ред. Холковська І. Л. Вінниця, 2017. 144 с.
8. Положення про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів № 48. 24.01.2013. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0488-13>
9. Типова освітня програма організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти. Київ, 2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-organizaciyi-i-provedennya-pidvishennya-kvalifikaciyi-pedagogichnih-pracivnikiv-zakladami-pislyadiployno-pedagogichnoyi-osviti>
10. Толочко С. В. Науково-дослідний компонент науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти // Нова педагогічна думка. 2017. № 3 (91). С. 14–18.
11. Толочко С. В. Розвиток мовно-комунікативної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти // Інноваційна педагогіка. 2018. № 5. С. 138–143.
12. Толочко С. В. Методологічна компетентність педагогів у системі післядипломної освіти для сталого розвитку: зб. наук. роб. між нар. наук.-пр. конф. // Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень. Одеса, 2018. С. 58–60.
13. Толочко С. В. Компетентнісний підхід у післядипломній педагогічній освіті України: зб. тез мат. конф. Ключові питання освіти та науки: перспективи розвитку для України та Польщі. Стальова Воля, 2018. С. 156–159.
14. Толочко С. В. Модернізація компетентнісного підходу в системі післядипломної педагогічної освіти України для сталого розвитку // Нова педагогічна думка. 2018. № 3 (95). С. 29–36.
15. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року № 344/2013. 25.06.2013. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
16. Щодо надання роз'яснень стосовно освітніх програм. Лист МОН України № 1/9-377. 05.06.2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/list-mon-ukrayini-vid-05062018-19-377>

17. Shared 'Dublin' descriptors for Short Cycle, First Cycle, Second Cycle and Third Cycle Awards. URL: http://www.uni-due.de/imperia/md/content/bologna/dublin_descriptors.pdf
18. Vilkancienė L., Rozgienė I. CLIL Teacher Competences and Attitudes // Sustainable Multilingualism. 2017. Vol. 11, Issue 1. P. 196–218. doi: <http://doi.org/10.1515/sm-2017-0019>
19. Orzabayeva K. Professional Competence of Teachers in the Age of Globalization // International Journal of Environmental & Science Education. 2016. Vol. 11, Issue 9. P. 2659–2672.
20. Teacher Educator Technology Competencies / Foulger T. S. et. al. // Journal of Technology and Teacher Education. 2017. Vol. 25, Issue 4. P. 413–448.

*Рекомендовано до публікації д-р пед. наук, професор Боголюбов В. М.
Дата надходження рукопису 03.01.2019*

Толочко Світлана Вікторівна, кандидат педагогічних наук, кафедра управління професійною освітою, Національний авіаційний університет, пр. Космонавта Комарова, 1, м. Київ, Україна, 03058
E-mail: svitlana-tsv@ukr.net; tolochkosvitlana331@gmail.com

УДК 37.013:141.319.8:124.5
DOI: 10.15587/2519-4984.2019.155266

АНТРОПОЛОГИЧЕСКИЙ ПОВОРОТ В ПЕДАГОГИКЕ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ ПОИСК ФУНДАМЕНТАЛЬНОЙ ЦЕННОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЧЕЛОВЕКА

© И. Н. Дьяченко

Автор через идею рожденности человека утверждает сопричастность человека живой природе, наделенность его жизнеобеспечивающим потенциалом, определяет человека как силу, которая порождает целенаправленные действия. Активность, которая признается основной характеристикой живого и жизни человека, связывается с врожденным потенциалом, внутренне ему присущим, полученным от тех, кто его породил. Потенциал понимаем как совокупность биологических свойств, качеств, внутренних механизмов адаптации, физических, психических, социально-психологических способностей, которые неотъемлемы от человека и находятся внутри него. Цель - предел стремления и познания, достигаемый человеком при максимально полном раскрытии потенциала в соответствующих условиях. Человек – живое существо, внутренне активное, самодвижимое по направлению к цели: быть живым, быть активным. Потенциал, полученный человеком от рождения, необходимо должен стремиться к своему пределу, тем самым обеспечивая выживание самого человека как минимум, полноту его жизни как максимум. Чем полнее познается потенциал человеком, тем целенаправленнее будет его использование, тем качественнее будет жизнь самого человека. Жизнь есть тем, ради чего человек существует, целью его существования и деятельности. В связи с этим значимым для него, то есть ценным, будет все, что не мешает ему жить, позволяет реализовывать свой жизненно-необходимый потенциал во всей полноте. Ценность есть формой проявления цели. Какие цели, такие будут и ценности. Цель одна – жизнь, генеральная ценность формируется в соответствии с целью, будет тоже одна – стремление/любовь к жизни (филоменологичность). Мера осознания цели своего существования и деятельности человеком, а также уровень развития генеральной ценности определяет характер отношения человека ко всему, с чем он устанавливает связи, что/кого он выбирает, как он действует и результат его активности. Педагогика получает «точку опоры», инвариант, позволяющий ей адекватно ответить на антропологический поворот, согласно которому человек живет на руинах старой культуры, а новой никак не может построить

Ключевые слова: антропологический поворот, человек, жизнь, живое, *homo vivens*, цель, филоменологичность, потенциал

1. Введение

Стремление к переосмыслению устоявшихся парадигм во всех сферах деятельности человека, начиная с XIX в., отражается в понятии «поворот». «Поворот» – термин, указывающий на важность предмета исследования, означающий обострившуюся потребность в новой актуальной теме, привлекающей внимание к тому, что необходимо учитывать, а что решать в первую очередь для развития и сохранения человека, культуры, общества, мира. К сожа-

лению, все провозглашенные с XX в. повороты (онтологический, лингвистический, иконический, теологический, риторический перформативный, постмодернистский, пространственный, прагматический, антропологический, телесный, топографический, содержательно-эстетический), не приблизили нас к пониманию современного человека. Любой поворот упирается не только в человека, но и в «нечеловеческое», «разворачивает» самого человека и его исследователей к изучению источника активности, основ,